

Klarspråk.

BULLETIN FRÅN SPRÅKRÅDET NUMMER 2013|4

Klart så in i Norden

”Den rätt kraftiga och värdiga lagstilen är företrädesvis tydlig, kort, allvarsam, ren och oprydd. Så bör ock den juridiska stilen vara”, skrev Louis de Geer en gång i tiden. Ja, det var det gamla idealet och ingen skulle väl uttrycka sig så i dag.

Men det stämmer till eftertanke. För att en text ska bli begriplig måste inte bara språket utan även mängden information anpassas till mottagaren. Det paradoxala är att alltför mycket information och för stora textmassor kan leda till svårigheter och brist på rättssäkerhet.

Lagarna uttrycker vad som är påbjudet eller vad som är förbjudet. Klarspråk handlar inte bara om att medborgarna ska förstå – minst lika viktigt är att domstolar och myndigheter gör det. Lagen ska ju ge vägledning om hur de ska fatta sina avgöranden och beslut.

Normer är nödvändigtvis rätt abstrakta – de ska kunna tillämpas på situationer som inte i detalj kan förutses. Men att lagspråket är abstrakt betyder inte att myndighetsspråket måste vara det. Verkligheten är konkret och då måste även myndigheternas språk vara så konkret som möjligt. Det gäller alltså att tänka på att anpassa abstraktionsnivån till sammanhanget.

Sten Palmgren, lagstiftningsråd vid Justitieministeriet, Finland

Handlingsprogram för myndighetsspråket i Finland

Intresset för begripligt myndighetsspråk är stort i Finland just nu. I januari 2013 tillsatte den finska regeringen en arbetsgrupp med uppgift att ta fram ett handlingsprogram för myndighetsspråket i Finland. Handlingsprogrammet ska gälla både finskt och svenskt myndighetsspråk. Avsikten är att sammanställa förslag till åtgärder som kan göra både lagspråket och myndigheternas språk mer begripligt.

Vissa av förslagen gäller staten och statliga myndigheter, andra gäller kommunala myndigheter medan vissa riktar sig direkt till skribenter på myndigheterna. Fokus kommer att ligga på förslag till nya strukturer, rutiner och förändrade attityder i myndigheternas textarbete.

Förslagen i handlingsprogrammet bygger till en del på idéer och fakta som samlats in via enkäter. I enkäterna har man bland annat frågat medborgarna vad de anser om myndigheternas språk. Myndigheterna har å sin sida fått frågor om hur de organiserat sitt textarbete.

Svaren från medborgarna visade att många har problem med bland annat krångliga texter, obegripliga termer, ovänligt tonfall och texters grafiska form. Intressant i sammanhanget är att den muntliga kommunikationen däremot ofta får godkänt, ja till och med beröm.

I svaren från myndigheterna klagat tjänstemännen på att de inte får tillräckligt med språklig utbildning och fortbildning. Tidsbrist och problem med osmidiga tekniska lösningar nämns också i många enkätsvar. Dess-

Bild: Robert Nyberg

utom upplever många att term- och namnarbetet sköts oprofessionellt på myndigheter, vilket naturligtvis också kan bidra till ett svärbegripligt språk.

Det finns alltså mycket kvar att göra innan kommunikationen mellan myndigheter och medborgare fungerar klanderfritt. Just därför är det värdefullt att myndighetsspråket lyfts fram också i andra utvecklingsprojekt än rent språkliga. För närvarande sker det i Finland bland annat inom projektet *Öppen förvaltning* och inom ett omfattande projekt för utveckling av elektronisk ärendehantering. Båda projekten har valt myndighetsspråket som ett av sina fokusområden.

Aino Piehl och Eivor Sommar Dahl, specialforskare vid Institutet för de inhemska språken, Finland

Myldremøte – deltakerne bestemmer

● ● Nylig deltok jeg på konferansen *Kvalitet på nett* i Oslo. Som ventet var høyst en fjerdedel av innleggene direkte relevante for mitt arbeid i Språkrådet i Norge. I hver kaffepause, derimot, fikk jeg nye kontakter og konkrete tips og ideer som jeg har brukt mye etterpå. Men pausene var korte, altfor korte.

Jeg er ikke alene om å oppleve at det er kaffepausene som bringer de beste ideene. I 1980-årene tok amerikaneren Harrison Owen konsekvensen av dette og utviklet en ny møteform der han trakk kaffepausene inn i konferanselokalet, så å si. Møteformen kalte han "open space". Dette uttrykket har vi ikke etablert noen oversettelse for på norsk, men vi forsøker oss med "myldremøte".

Nå har vi testet denne møteformen i klarspraksarbeidet i Norge. Vi i denne sammenhengen er Språkrådet og Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi), som sammen utgjør det offentlige klarspraks miljøet i Norge. Siden vi forente krefter i 2009, har vi brukt

erfaringsdeling som et hovedprinsipp. Gjennom nettsider, seminarer, kurs og konferanser skaper vi møteplasser der de ulike statlige myndighetene i Norge kan diskutere og utveksle erfaringer, ideer og dokumenter. Vi har hatt nybegynnerseminarer og veteranseminarer, språklige seminarer og prosjektseminarer.

Men myndighetene er en svært heterogen gruppe, og det er vanskelig å til enhver tid vite hva de trenger hjelp til. Med myldremøtet fant vi en seminarform som viste seg å være effektiv for dem.

På et myldremøte er det deltakerne selv som fremmer de temaene de ønsker å diskutere. Etter temaformuleringen organiserer deltakerne seg i selvvalgte grupper, som diskuterer temaene parallelt. Den som har fremmet et tema, tar et visst ansvar for diskusjonen rundt "sitt" bord, og en annen ved bordet noterer mulige tiltak og ideer som kommer fram. Deltakerne skal bytte gruppe dersom de ikke får mer ut av gruppen de er i, eller når

de ikke synes de har mer å bidra med der. Man kan ha flere økter i løpet av en dag, og oppsamling, beslutningsreferat eller sluttdiskusjon kan avslutte dagen.

Myldremøtet vårt inneholdt to økter der sju klarspraks temaer ble diskutert, blant annet holdningsarbeid, lederforankring, brukertesting og e-læringskurs.

Av evalueringene ser vi at nytteverdien var stor for deltakerne. Det store flertallet meddelte at seminaret ga dem ideer og inspirasjon til å konkretisere planene sine. Vi konkluderer nok på samme måte som deltakeren som skrev "flere sanne samlinger, takk"!

Margrethe Kvarenes, rådgiver (språkvårdare) ved Språkrådet i Norge

myldre = myllra, vimla, mingla
økt -er = (arbets)pass

Språkrådet vurderer tekster, gir råd og holder klarspraks kurs for statsansatte. Dessuten utgir vi Statsspråk, et blad for godt språk i staten. På nettstedet www.klarsprak.no presenterer vi aktuelle nyheter, verktøy, skriveråd og eksempeltekster. Vi arrangerer også seminarer og konferanser om klarspråk. En gang i året deles statens klarsprakspris ut, og Språkrådet er sekretariat for juryen.

*Margrethe Kvarenes,
Språkrådet, Norge*

Vi forsker i klarsprog. Jeg er i gang med en undersøgelse der skal vise om klarsprogsrevisioner af breve fra de danske skattemyndigheder gør at disse blir lettere at forstå for modtagerne.

*Anne Kjergaard,
Dansk Sprognævn, Danmark*

Vi språkgranskar texter på uppdrag. Isländska språklagen föreskriver att statens och kommunernas språkbruk bör vara gott, klart och lätt att förstå.

*Ari Páll Kristinsson,
Stofnun Arna Magnússonar
í íslenskum fræðum, Island*

Just nu skriver vi på ett handlingsprogram för begripligt myndighetsspråk på uppdrag av den finländska regeringen. Programmet ska lanseras i januari 2014.

*Aino Piehl,
Institutet för de
inbemska språken, Finland*

Sprogsituationen i Grønland

Grønland er et selvstyrende land indenfor Danmark og har grønlandsk som det officielle sprog siden 2009. Grønlandsk såvel som dansk kan anvendes i offentlige forhold. Men hvordan opbygges systemet samt administrationen der traditionelt har været danskbaseret til at kunne drives på grønlandsk?

I mange arbejdspladser foregår den daglige kommunikation på dansk. Man vælger dansk som myndighedernes skriftsprog fremfor grønlandsk. Nyhedernes første sprog er dansk. I tale bruges dansk også som kommunikationsmiddel, det gælder eksempelvis områder som udenrigshandel, forskning, økonomi, teknik osv.

Det er derfor en stor udfordring at opbygge grønlandsk som fuldkommet officielt sprog, dels pga. manglende sprogkundskaber i grønlandsk og ikke mindst pga. stigmatiserede sprogholdninger.

Der findes ingen sproglæg-

ning, heller ingen sprogpolitik der tager højde for sprogproblematikken. Alligevel er godt og korrekt grønlandsk en forudsætning. Men det er ikke ensbetydende

med at anvendelsen af korrekte grammatiske regler fører til klarsprog. Det er derfor vigtigt at respektere og tage højde for det officielle sprog samt standardskriftsproget i alle samfundshenseender. Dvs. en sammenhængende sprogpolitik og sprogplanlægning er vejen mod at realisere og opbygge grønlandsk som myndighedernes sprog.

Det kræver bl.a. videnskabeligt underbygget sprogplanlægning, så man tager de huller, som har eksisteret i årevis og få det redskaber der skal til uanset hvor i landet man bor. Det gælder derfor også om at have en sammenhængende sprogundervisning, en balanceret sprog anvendelse og en bedre sprogkundskab i grønlandsk, således at den grønlandske sproglige kvalitet, der leveres efterhånden bliver bedre og naturligt. Det kræves, at man har solidt grundlag for sproget, både i ens børneinstitution, skolegang, uddannelse samt omgangskreds og at man er med til at vedligeholde det.

Katti Frederiksen
Oqaasileriffik/Grønlands
Sprogsekretariat

Språkfrågan

Medier och media

När används *medier* och när används *media*? Längre har språkvården avrått från den latinska pluralformen *media*, eftersom den är svår att passa in i det svenska böjningssystemet. Men det har trots allt formats ett mönster där pluralformen *media* används oböjd när man talar om informationskanaler som tv, tidningar, radio och internet som en samlad enhet: "Media har rapporterat mycket om mordet." Detta mönster betraktar Språkrådet nu som en del av det svenska språkssystemet.

Det är när man ser de samlade massmedierna som en enhet som formen *media* är vanlig: "Vi undersöker och sammanställer kontinuerligt nettoinvesteringarna i reklam och media", "Jag är glad att denna fråga uppmärksammats i media".

Formen *media* är oböjlig. Behöver man böja ordet får man använda pluralformen *medier* i stället, som alltid fungerar. "Media har rapporterat mycket om mordet" men "Det har rapporterats om mordet i flera av de lokala medierna".

Bestämningar till *media* böjs oftast i singular: *svensk media*, eftersom det i svenskan används med ett slags kollektiv enhetsbetydelse. Man kan jämföra med *vår personal*, där *vår* också står i singular, trots att *personal* är en enhet som består av flera individer.

Krängligt? Använd i så fall *medier*.

Maria Bylin

Grønland er det land i verden, som har det laveste befolkningstæthed med 56.000 indbyggere. Befolkningen bor spredt ud i langs kysten i 18 forskellige byer samt ca. 60 bygder. Alligevel har sproget på verden største ø overlevet trods indførelsen af kristendommen og kolonialismen, som så mange oprindelige folk har måttet ofret for.

nassuitsumik allanneq = klarspråk

Dags att nominera till Klarspråkskristallen!

● ● Arbetar ni med språk-
värd? Då har ni chansen att vinna
Klarspråkskristallen – priset för
ett klart och begripligt offentligt
språk. Nu är det dags att nominera
kandidater till 2014 års kristall.

Språkrådet delar ut Klar-
språkskristallen en gång om året
till en myndighet, en kommun eller
annat offentligt organ. Den är en
belöning för goda resultat i arbetet
för klara texter och en uppmuntran
till fortsatt klarspråksarbete.

År 2014 är temat för Klar-
språkskristallen visad effekt av
klarspråksarbete.

Av nomineringen ska framgå
på vilket sätt klarspråksarbetet har
gett effekt på arbetsplatsen. Har ni
exempelvis gjort för- och eftermät-
ningar, använt utvärderingar eller
på andra sätt dokumenterat vad
ert klarspråksarbete har lett till?
Förstår läsarna era texter bättre?
Har förtroendet för organisationen
stärkts? Får ni färre följdfrågor?

Effekterna kan vara såväl kva-
litativa som kvantitativa. Men
det är också viktigt att effekten är
väldokumenterad. Det är bra om
effekterna har visats med hjälp av
en metod som går att använda även
av andra organisationer.

Vi ser fram emot ert bidrag
senast måndagen den 3 februari
2014.

Mer information och nominerings-
blankett finns på
www.sprakradet.se/kristallen.

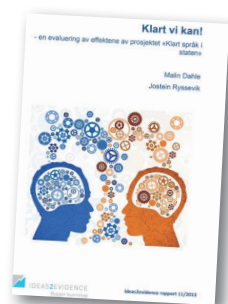
Notiser

Se seminariet i efterhand

Den 14 oktober anordnade Språkrådet
tillsammans med Kulturdepartementet
ett välbesökt halvdagsseminarium med
rubriken *Språklagen i praktiken*.

Bland annat berättade Fredrik Bohlin
från Hässleholms tingsrätt om Dom-
stolsverkets arbete med klarspråk. I den
avslutande panelen beskrev representanter
för myndigheter och kommuner hur de
arbetar med klarspråk.

Om du missade seminariet finns alla
föredrag att se på webben. Länk till fil-
merna hittar du på [www.sprakradet.se/
spraklagenipraktiken](http://www.sprakradet.se/spraklagenipraktiken).

Klart Norge kan!

Det norska klarspråksprojektet *Klart
språk i staten* har gjort nytta, men klar-
språksarbetet måste fortsätta.

Klarspråksprojektet som på-
gick mellan åren 2009 och 2012
har nu utvärderats. Resultaten
presenteras i rapporten *Klart vi
kan!* Av rapporten framgår att
myndigheterna har prioriterat
att utbilda medarbetarna. Med-
vetenheten och kunskapen om
klarspråk har ökat under projekt-
perioden, och de anställda har
lärt sig mer om att skriva klart
och användarvänligt.

Medborgarnas reaktioner på
konkreta språkrevisioner visar att
myndigheternas texter blivit mer
begripliga och att färre ställer

följdfrågor. Undersökningen visar dock
tydligt att klarspråksarbete tar tid. Det är
därför viktigt att arbetet med klarspråk
i Norge får resurser för att fortsätta och
intensifieras även när projektet nu är
avslutat.

Läs mer om utvärderingen av det
norska projektet på www.klarsprak.no.

Begripsam satsar på kognitiv tillgänglighet

För personer med kognitiva funktions-
hinder, som asperger och autism, kan det
vara mycket svårt att hantera elektroniska
tjänster och hitta rätt information på
nätet. I ett gemensamt projekt satsar
därför Autism- och Aspergerförbundet,
Dyslexiförbundet, FUB (Riksförbundet
för utvecklingsstörda barn, ungdomar
och vuxna) och ytterligare ett antal
handikapporganisationer på att utreda
situationen för berörda grupper och på
sikt hitta lösningar för att inkludera per-
soner med kognitiva funktionshinder i
it-samhället.

Projektet *Begripsam* kommer att pågå i
tre år och finansieras av Arvsfonden och
Konsumentverket. Mer information finns
på www.arvsfondsprojekten.se.

Klarspråk.

Ett informationsblad från Språkrådet,
Institutet för språk och folkminnen.
Box 20057, 104 60 Stockholm
Ansvarig utgivare: Ann Cederberg
Redaktör: Eva Olovsson
Tfn (växel): 08-442 42 00
E-post: klarsprak@sprakradet.se
Webbplats: www.sprakradet.se
facebook.com/sprakradet
twitter.com/sprakradgivning
Tryck: Lenanders Grafiska AB.